

## Sanda Golopenția, *Emigranții Carter*, București: Editura Paideia, 2008, 396 p.

Cine sunt „emigranții Carter” și de ce profesora de la Universitatea Brown (Providence, Rhode Island), Sanda Golopenția, și-a intitulat astfel cea mai recentă carte a domniei sale, remarcabilă prin echilibrul judecăților de valoare, prin bogăția informațiilor de interes sociologic, ca și prin stilul de redactare, deopotrivă clar și rafinat?

Cel de-al 39-lea președinte al SUA, Jimmy Carter (în funcție la Casa Albă între 1977 și 1981), laureat al Premiului Nobel pentru Pace în 2002, „a oferit statelor est-europene o modalitate non-conflictuală de abordare a drepturilor omului și, între ele, a celui mai delicat – dreptul de a emigra”, apreciază autoarea (p. 199). De aici, în semn de omagiu, Sanda Golopenția își intitulează cartea în care a reunit sub titlul „Emigranții Carter” treizeci de articole de presă, interviuri și eseuri publicate în revistele culturale din țară și din străinătate (*Litterae, Origini/Romanian Roots, Providence, Revista 22, Secolul XXI, Tribuna, Vatra, Viața Românească*), cele mai multe în perioada 2000-2007.

Să ne reamintim : sub regimul comunist, a părăsi România era considerat, dacă nu un act de trădare, cel puțin un comportament dușmănos ce atrăgea după sine „mânia proletară”. Autoarea consideră că „acordurile de la Helsinki ar fi rămas literă moartă dacă Jimmy Carter nu ar fi lansat, începând din anul 1976, o campanie puternică și consecventă pentru drepturile omului” (p. 195). Prin această campanie, drepturile omului au devenit un deziderat universal, corespunzând dorinței profunde a poporului american ca SUA să practice o politică întemeiată pe principii morale. Într-un interviu din decembrie 1977, Jimmy Carter afirma : „Suntem datori să

ridicăm flamura drepturilor omului, a libertății și democrației într-un mod neabătut” (*apud* Golopenția, 2008, 199). Sub această flamură au început să părăsească oficial România, alături de „cumpărați” (membrii minorităților „occidentale” : evreii și germanii), și cetățenii români de origine română pe baza unei cereri (nu întotdeauna rezolvată favorabil și rapid), invocând dreptul de a trăi alături de mumbrii familiei aflați în străinătate sau dreptul de a se stabili într-o altă țară („în cazul celor ale căror familii traversaseră experiența neagră a arestărilor și condamnărilor”, p. 194). Din această ultimă categorie a făcut parte și Sanda Golopenția, fiica strălucitului sociolog Anton Golopenția (1909-1951) condamnat pe motive politice, mort în închisoarea de la Jilava.

Autoarea a împărțit substanța cărții sale în trei secțiuni : 1) *Exil, emigrație* (pp. 7-102) ; 2) *Aproape, departe* (pp. 103-280) ; 3) *Reveniri* (pp. 281-396). Din cuprinsul extrem de interesant și de instructiv al lucrării, mă voi referi în continuare doar la un studiu care, vreau să cred, va îmbogăți istoria sociologiei românești.

Este vorba despre studiul „Începuturile imigrației românești în Statele Unite : Christina Galitz” (pp. 147-168), inclus în secțiunea a doua (*Aproape, departe*), care oferă informații prețioase pentru cunoașterea fenomenului pe care l-aș numi „atracția irezistibilă a Americii”. Goana după aur a antrenat la jumătatea secolului al XIX-lea un grup de țărani români într-o „aventură” peste Ocean : au ajuns în Mexic și, de acolo, pe jos, în California. Istoviți și flămânzi, au renunțat la visul metalului galben și și-au reluat ocupația de agricultori, stabilindu-se în cele din urmă în localitatea Esenada (Mexic).

Aceștia au fost primii imigranți români în „Lumea nouă” – conform lui S. Drutzu și A. Popovici, autorii lucrării *Românii în America* (1926), citați de Christina Galitzi. Dacă „imigranții din Esanda” (plecați din România în 1849) marchează începutul imigrației românești în America, explozia numerică se produce în primul deceniu al secolului XX – precizează Christina Galitzi. Conform statisticilor oficiale americane, în intervalul 1901-1910 se înregistraseră 82.210 români, proveniți în cea mai mare parte (76.551) din Austro-Ungaria.

De ce emigrau masiv românii din Transilvania (la acea dată parte a Austro-Ungariei)? Ca și pentru românii din România și din alte țări (Bulgaria, Grecia, Italia ș.a.), principala rațiune a emigrației era de natură economică. „Imigranții din Transilvania, Banat, Bucovina părăsesc în schimb Austro-Ungaria din motive atât economice, cât și politice” (p. 156). Este vorba despre maghiarizarea forțată, despre taxele de patru ori mai mari pe care trebuiau să le plătească transilvănenii comparativ cu secuii, șvabii sau maghiarii, subdimensionarea reprezentanților politici, votul în prezența Armatei, restrângerea libertății presei, impunerea limbii maghiare în școli. „Conform Legii Trefort, din 1879, învățătorii români erau obligați ca, în termen de șase ani, să învețe maghiara pentru a preda această limbă în toate clasele primare românești. Legea din 1883 a impus limba maghiară în școlile primare, iar cea din 1891 – în grădinițe” (pp. 156-157).

Studiul Christinei Galitzi asupra imigrației românești în America – așa cum relevă Sanda Golopenția – este exemplar. Pe baza bursei acordată de Laura Spelman Rockefeller și Fundația „Rockefeller”, între 22 mai și 30 septembrie 1927, Christina Galitzi a desfășurat o cercetare sociologică de teren aprofundată asupra unui număr de 150 de familii din

coloniile românești din 16 localități (cele mai multe familii, o sută, din Chicago). Imigranții români din Chicago proveneau în cea mai mare parte din Banat, familiile lor nu aveau mai mult de doi copii, spre deosebire de imigranții din Transilvania și Bucovina, care aveau familii cu până la șase copii. Christina Galitzi se interesează de media salariilor săptămânale ale bărbaților, femeilor și copiilor care lucrau, comparându-le cu media generală pentru SUA. Face o tipologie a locuințelor, „impersonale, dar funcțional confortabile, asemănătoare celor ale imigranților polonezi, greci sau sârbi” (p. 161). Este avută în vedere chiria, se insistă asupra condițiilor de viață, igienei și asupra activităților duminicale.

Profesoara Sanda Golopenția este de părere că bogatul material „pus în circulație de Christina Galitzi prin volumul său ne permite să stabilim câteva obiective posibile ale continuării, acum, aici [în SUA – n.n.] și în țară, a proiectului inițiat de tânăra sociolog acum 75 de ani” (p. 162). Care ar fi aceste obiective? Recuperarea integrală a materialelor Christinei Galitzi, traducerea în limba română a volumului adus în discuție, reanalizarea interviurilor cu frunzașii români și evrei ai emigranților din România de la sfârșitul anilor '20 și a notelor întrevederilor cu conducerile întreprinderilor individuale și ale agențiilor sociale americane care veneau în contact cu imigranții români, cercetarea în continuare a imigrației românești în intervalul 1928 – până în prezent.

Agenda cercetărilor pe tema imigrației românești în SUA sugerată de Sanda Golopenția merită întreaga atenție a tinerilor sociologi, mai ales a celor care au șansa să facă studii doctorale în marile universități americane. Nu putem să nu subscriem îndemnul de continuare a cercetărilor de pionerat ale Christinei Galitzi, pe nedrept uitate de istoria sociologiei românești.

Septimiu Chelcea